

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania J. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie
o wypłatę renty rodzinnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 lutego 2024 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 17 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 1256/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie (organ rentowy) decyzją z 13 września 2021 r., wobec wystąpienia prawa do zbiegu świadczeń, podjął wypłatę na rzecz J. R. (odwołująca się) renty rodzinnej po zmarłym mężu, poczynając od 20 listopada 2020 r. oraz wypłacił wyrównanie za okres od 20 listopada 2020 r. do 28 maja 2021 r. w kwocie 22.378,96 zł brutto (w tym dodatkowe roczne świadczenie pieniężne). W dalszej części decyzji organ rentowy wskazał, że od 29 maja 2021 r. zawiesza wypłatę świadczenia z uwagi na zbieg prawa do więcej niż jednego świadczenia.

Sąd Okręgowy w Częstochowie wyrokiem z 15 czerwca 2022 r., IV U 1168/21 oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy stwierdził, że w niniejszej sprawie poza sporem pozostawało, że odwołująca się od 1 maja 2020 r. jest uprawniona do renty

rodzinnej po zmarłym mężu z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; od 20 listopada 2020 r. jest uprawniona do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która w okresie od 20 listopada 2020 r. do 19 listopada 2025 r. jest powiększona o okresową emeryturę kapitałową; od 29 maja 2021 r. jest uprawniona do emerytury na podstawie przepisów ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 723, dalej jako: ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy), przy czym świadczenie to zostało jej przyznane na podstawie art. 5 ust. 1a, art. 12, art. 15d w związku z art. 32 tej ustawy. Poza sporem pozostawało, że renta rodzinna przysługująca odwołującej po zmarłym małżonku jest wyższa od przysługującej jej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy, powołując się na treść art. 95 ust. 1 i 2 i art. 96 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS) wskazał, że w jego ocenie użyte przez ustawodawcę w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS sformułowanie „zbieg prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie” należy odnosić wyłącznie do świadczeń emerytalnych i rentowych „wypracowanych” przez danego ubezpieczonego, a więc de facto nie obejmuje ono renty rodzinnej. Wynika to wprost z ratio legis tego przepisu, którym jest umożliwienie osobom, za które zostały odprowadzone składki do dwóch różnych systemów ubezpieczeń, skorzystania ze świadczeń z obu tych systemów, w sytuacji gdy przy ustalaniu świadczenia z jednego z tych systemów, nie ma możliwości uwzględnienia wkładu danego ubezpieczonego do drugiego systemu.

Sąd Okręgowy stwierdził, że renta rodzinna nie jest świadczeniem wypracowanym przez danego ubezpieczonego, ale świadczeniem wypracowanym przez jego zmarłego członka rodziny, a co za tym idzie nie ma możliwości przyjęcia, aby zasadne było rozciąganie na nią wyjątku przewidzianego w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wskazał, że dopuszczenie możliwości

pobierania renty rodzinnej w zbiegu ze świadczeniem z innego systemu ubezpieczeń, de facto stawiałoby część ubezpieczonych w sytuacji rażąco uprzywilejowanej, względem innych osób.

Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że w świetle art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, odwołująca się może pobierać dwa świadczenia emerytalne z różnych systemów ubezpieczeń, jako świadczenia przez siebie wypracowane, natomiast nie może łączyć wypracowanej przez siebie emerytury mundurowej i renty rodzinnej wypracowanej przez jej małżonka w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, albowiem byłoby to sprzeczne z *ratio legis* tego przepisu.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 17 listopada 2022 r., III AUa 1256/22 w wyniku apelacji wniesionej od powyższego wyroku przez odwołującą się zmienił powyższy wyrok Sądu Okręgowego i poprzedzając go decyzję organu rentowego w ten sposób, że podjął od 29 maja 2021 r. wypłatę renty rodzinnej dla J. R..

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że zasadniczy spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy odwołującej się może być wypłacona renta rodzinna, zamiast emerytury tj. któreś ze świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że w niniejszej sprawie nie budziło wątpliwości, że odwołująca się do służby celnej wstąpiła po 1 stycznia 1999 r. Dotyczy jej zatem wyjątek od ogólnych zasad wypłacania jednego świadczenia, wynikający z art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Z przepisu tego wprost wynika, że w kumulatywnym wobec emerytury „mundurowej” zbiegu prawa do wypłaty pozostawać może prawo do emerytury lub renty określonych w ustawie.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że ustawodawca nie rozstrzygnął, które z tych praw - do emerytury czy renty - ma pierwszeństwo w razie kumulatywnego zbiegu prawa do wypłaty świadczeń, ale art. 4 pkt 10 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wskazuje, że przez rentę rozumie się rentę z tytułu niezdolności do pracy i rentę rodzinną. Prawodawca nie wykluczył zatem, że prawem tym może być prawo do renty, w tym także do renty rodzinnej, gdyż hipoteza normy prawnej nie została ograniczona do określonego rodzaju renty. Zdaniem Sądu Apelacyjnego na

podstawie art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, odwołująca się może domagać się wypłaty świadczenia wyższego lub przez nią wybranego. W kumulatywnym zbiegu z prawem do wypłaty emerytury „mundurowej” może pozostawać tak prawo do wypłaty emerytury, jak i renty, w tym renty rodzinnej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że z treści art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynika zasada prawa ubezpieczeniowego, zakładająca prawo do pobierania jednego świadczenia (wyższego lub wybranego przez uprawnionego) w sytuacji tzw. zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w tej ustawie emerytalnej. Gdyby zamiarem ustawodawcy było dopuszczenie kumulacji wypłaty emerytury „mundurowej” wyłącznie ze świadczeniami „wypracowanymi” rzecz danego ubezpieczonego, to zapewne dałby temu wyraz w ustawie poprzez wyłączenie w art. 95 ust. 2 ustawy wypłaty renty rodzinnej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepis ten nie przewiduje natomiast żadnego wymogu dotyczącego samodzielnego „wypracowania” świadczenia pozostającego w zbiegu ze świadczeniem „mundurowym”.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro w sytuacji odwołującej się świadczeniem podlegającym kumulatywnej wypłacie z emeryturą „mundurową” jest emerytura lub renta rodzina z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zaś przyznana renta rodzinna jest wyższa od emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i odwołująca się dokonała wyboru renty rodzinnej, świadczenie to zatem jej przysługuje w świetle art. 95 ust. 2 w związku z art. 95 ust. 1 i przy zastosowaniu art. 4 pkt 10 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego złożył organ rentowy zaskarżając wyrok ten w całości, wnosząc o jego zmianę i oddalenie odwołania oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym, według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpatrzenia i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości, formułując pytanie: czy art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS należy rozumieć również, w ten sposób, że odwołującej się, urodzonej po 31 grudnia 1948 r., pobierającej emeryturę mundurową na podstawie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, może być wypłacana jednocześnie renta rodzinna z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, czy wyłącznie w ten sposób, że prawo do zbiegu i wypłata dwóch świadczeń z odrębnych systemów (FUS i zaopatrzenia służb mundurowych) przysługuje ubezpieczonej, urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r. z ograniczeniem do świadczeń wypracowanych przez takiego ubezpieczonego, tj. do emerytury z FUS i emerytury mundurowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje 3 potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżący nie wykazał, że w sprawie występuje powołana w skardze kasacyjnej przesłanka w postaci potrzeby wykładni przepisów prawnych.

Przypomnienia wymaga, że potrzeba wykładni przepisów prawnych występuje, jeżeli co do konkretnego przepisu prawnego brak jednolitej lub utrwalonej judykatury, zwłaszcza judykatury Sądu Najwyższego albo też przyjęta i dominująca wykładnia jest oczywiście błędna lub kontrowersyjna. Skarżący powinien bądź to wskazać argumentację przemawiającą za zmianą dotychczasowej wykładni, bądź też wykazać, że dany przepis prawny, chociaż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wyjaśnienia i powinien zostać zinterpretowany przez Sąd Najwyższy. Inaczej rzecz ujmując, potrzeba wykładni przepisu budzącego poważne wątpliwości lub wywołującego rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) zachodzi wtedy, kiedy jego niejednolita wykładnia

wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie bądź kiedy przepis ten nie doczekał się wykładni w kierunku wskazywanym przez skarżącego (postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 42436; z 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231).

Nie można uznać, że w przedstawionym przez skarżącego zakresie występuje potrzeba wykładni wskazanych przepisów (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), ponieważ Sąd Najwyższy już wyjaśnił ich wykładnię.

Wątpliwości jakie powstały na gruncie interpretacji art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, Sąd Najwyższy wyjaśnił uchwale składu siedmiu sędziów z 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21 (LEX nr 3274620). Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 z późn. zm. w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 586 z późn. zm.). Sąd Najwyższy w uchwale tej wskazał również, na analogiczne przepisy w ustawie zaopatrzeniowej (art. 7) oraz w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (także art. 7), które przewidują, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty w nich przewidzianych z prawem do emerytury lub renty albo do uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Przyjęty przez Sąd Najwyższy w przytoczonej uchwale kierunek orzecznictwa dotyczy zagadnienia pobierania zbiegających się świadczeń emerytalnych i rentowych, w tym emerytury nabywanej z powszechnego ubezpieczenia społecznego oraz „mundurowej” emerytury czy renty inwalidzkiej, przyznawanej w oparciu o przepisy ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy tych którzy wstąpili do służby przed 1 stycznia 1999 r. Przypomnienia wymaga, że zasady obliczenia emerytury dla funkcjonariusza, który pozostawał w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. zostały określone w art. 15 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Zasady obliczenia emerytury dla funkcjonariusza przyjętego do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. zostały sprecyzowane w art. 15a i art. 15aa tej ustawy natomiast dla funkcjonariuszy mianowanych do Służby Celnej po 14 września 1999 r. w art. 15d tej ustawy. Zgodnie ze ścisłą wykładnią językową art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy w związku z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS mogą być wypłacane równocześnie: emerytura policyjna i emerytura (lub renta) z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych tylko w przypadku, gdy emerytura z systemu zaopatrzeniowego została obliczona według zasad określonych w art. 15d ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 2022 r., I USKP 7/22, LEX nr 3482176).

Natomiast jak wynika z poczynionych w niniejszej sprawie ustaleń faktycznych, odwołująca się do służby celnej wstąpiła po 1 stycznia 1999 r. (decyzją z 9 czerwca 2021 r. na podstawie art. 5 ust. 1a, art. 12 i art. 15d w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy przyznano jej prawo do emerytury, poczynając od 29 maja 2021 r., tj. od następnego dnia po zwolnieniu ze służby, uwzględniając okres służby w Służbie Celnej od 15 września 1999 r.). Dotyczy jej zatem wyjątek od ogólnych zasad wypłacania jednego świadczenia, wynikający z art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z którego wynika, że w kumulatywnym wobec emerytury „mundurowej” zbiegu prawa do wypłaty pozostawać może „prawo do emerytury lub renty określonych w ustawie. Sąd Apelacyjny trafnie zatem przyjął, że skoro w sytuacji odwołującej się świadczeniem podlegającym kumulatywnej wypłacie z emeryturą „mundurową” jest emerytura lub renta rodzina z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zaś przyznana

renta rodzinna jest wyższa od emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i odwołująca się dokonała wyboru renty rodzinnej, świadczenie to jej przysługuje w świetle art. 95 ust. 2 w związku z art. 95 ust. 1 i przy zastosowaniu art. 4 pkt 10 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]